

Nieuwsbrief

Zoetwatervoorziening Oost-Nederland

september 2013

Het project

Zoetwatervoorziening Oost-Nederland is een project van het RBO Rijn-Oost. Het richt zich op onderzoek naar de huidige en toekomstige droogteproblematiek en mogelijke oplossingen daarvoor. Het project levert ook de regionale inbreng in het deelprogramma 'Zoetwater' van het Deltaprogramma. Met deze nieuwsbrief brengen wij u op de hoogte van de laatste stand van zaken van het project.

Het project Zoetwatervoorziening Oost-Nederland is een samenwerkingsverband tussen de provincies Overijssel, Drenthe en Gelderland en de waterschappen Groot Salland, Regge en Dinkel, Velt en Vecht, Reest & Wieden, Rijn en IJssel en Vallei en Veluwe. Het totale gebied wordt Regio Oost genoemd.

Colofon

Meer informatie kunt u verkrijgen bij:
Jan Krieling (provincie Overijssel)
Projectleider
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 7862

Rolf Koops (provincie Overijssel)
Projectsecretaris
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 06 50902679

Wilt u zich aanmelden, afmelden of wijzigingen doorgeven met betrekking tot deze nieuwsbrief. Neem dan contact op met:
Rolf Koops
Telefoon 06 50902679
email RB.Koops@overijssel.nl

zie ook
www.zoetwatervoorzieningoostnederland.nl

2
Maar liefst 5
droogteperiodes
in 10 jaar

3
Salamanders vrezem
voor kroost

4
Vissterfte en droge
bèken

Droge zomer leidt opnieuw tot problemen

Opeens was daar -na een lang en koud voorjaar- die hete droge periode. Het begon met die week in juni waarin we eerst voor hittestress gewaarschuwd werden. Vervolgens, twee dagen later, viel zoveel water dat tunnels en kelders onderliepen, straten blank stonden en rioleringen overstorten. Het weer wordt grilliger en kent grotere extremen: voor mij een signaal van klimaatverandering!

In deze nieuwsbrief leest u met welke droogteverschijnselen Oost-Nederland zoal is geconfronteerd. Het onderstreept dat het project Zoetwatervoorziening voor Oost-Nederland (ZON) terecht hoog op de agenda staat. Om tijdig maatregelen te kunnen treffen voor nu en voor de lange termijn.

Het project ZON gaat een belangrijke fase in. Er ligt inmiddels een strategie voor Oost-Nederland en een concept-uitvoeringsprogramma. Deze zijn ontwikkeld in nauwe samenwerking met de regio Zuid-Nederland (Deltaplan Hoge Zandgronden) en mede gebaseerd op de input die we ontvangen hebben in twee regiodebatten. Goede kans dat u ook uw steentje daaraan heeft bijgedragen.

In het RBO Rijn-Oost van 27 juni jl. is geconcludeerd dat de strategie en het bijbehorende uitvoeringsprogramma een goede basis vormen om als regionale overheden onderling en met maatschappelijke partijen in gesprek te gaan. Heel concreet over de meest gewenste maatregelen, wie deze uitvoert, wie het initiatief neemt en wat eenieder financieel bijdraagt. We werken ernaar toe dat er in het voorjaar 2014 een regionaal uitvoeringsprogramma ligt voor de komende zes jaar. Een programma dat staat als een huis. Daarmee kunnen we maximaal onze bijdrage leveren aan de Deltabeslissing over de zoetwatervoorziening van Nederland. Maar ook kunnen we dan in onze regio écht aan de slag gaan. Ik ga het gesprek hierover graag met u aan.

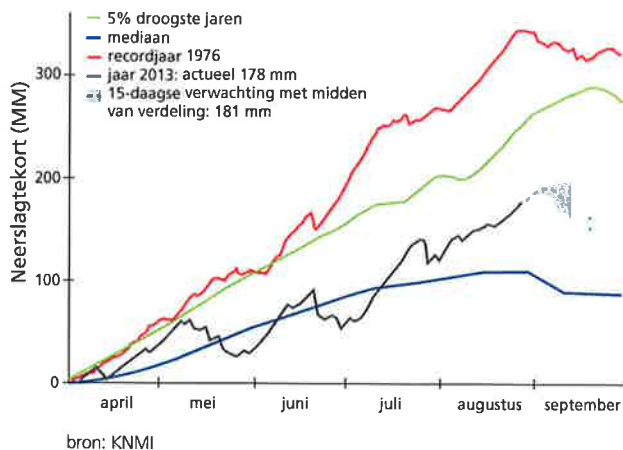
Bert Boerman, voorzitter RBO Rijn-Oost, gedeputeerde Provincie Overijssel

Nu al maatregelen nodig tegen droogte

We hebben vanaf begin juli een aantal erg warme weken achter de rug. Cijfers over het tekort aan neerslag laten zien dat we wederom middenin een erg warme en droge periode zitten. Zowel de natuur als de agrarische sector hopen terecht nog op voldoende neerslag, dit najaar.

Neerslagtekort in Nederland in 2013

Landelijk gemiddelde over 13 stations

Naast het tekort aan neerslag wordt droogte bepaald door het grondwaterpeil. De droogteberichten van Rijkswaterstaat laten vanaf 1 mei lage tot zeer lage grondwaterstanden zien op de hoge zandgronden. Het grondwatersysteem heeft zich afgelopen winter niet goed kunnen vullen, omdat het te weinig regende. We begonnen het groeiseizoen dus al met een achterstand, waardoor in de zomer soms forse problemen optraden. Beken, sloten en vennen vielen droog, gewassen groeiden onvoldoende en blauwalg vormde een gevaar voor mens en dier.

Het project Zoetwatervoorziening Oost-Nederland ontwikkelt een actieprogramma om de droogte te lijf te gaan. Door meer water in het gebied vast te houden en te zorgen dat water beter in de bodem infiltrereert, kunnen we ons wapenen tegen aanhoudende droge periodes. Het project levert tevens een bijdrage aan het nationale Deltaprogramma.

Wat als het 'onzichtbare water' weg is?

De wortels van planten moeten het 'onzichtbare' water, het grondwater dus, steeds dieper zoeken. Maar wortels kunnen niet zomaar even 20 cm dieper groeien! Als het grondwaterpeil te ver daalt, is het al gauw buiten het bereik van de plantenwortels. In de weilanden kleurt groen gras dan geel en op de akkers verpietert de mais. Droogte leidt dus tot ernstige gewasschade. Boeren en consumenten voelen dat in hun portemonnee en we proeven het op ons bord.

Watervoetafdruk

Enig idee hoeveel water er nodig is om alle goederen en diensten die u consumeert te kunnen maken? Het is te lezen op www.watervoetafdruk.org. De gemiddelde Nederlander verbruikt jaarlijks maar liefst 1.223.000 liter water. Een appeltje staat voor 75 liter, een hamburger kost 2.400 liter. En vanwege de dorstige katoenplant vergt de productie van dat toffe T-shirtje liefst 4.000 liter water.

Salamanders vrezen voor hun kroost

Ze klagen steen en been in het Usseler Veen, de salamanders. En met recht. Op de randen bloeien de zonnedauw en de klokjesgentiaan nog wel, maar van open water was begin augustus geen sprake meer. De droogte trad vroeg in dit jaar. Veel waterleven, waaronder de jonge salamanders, is misschien nog niet groot genoeg om zich nu al op het land te kunnen redden. De kans is groot dat ze deze zomer niet zullen overleven.

Usseler Veen

Maar liefst 5 droogteperiodes in 10 jaar!

**Kees van Rooijen,
Beleidsadviseur Water LTO Noord**

1. Wat kunt u over uzelf vertellen?

Ik ben opgeleid tot landbouwkundige en was tot 2005 bestuurder bij het Waterschap Rivierenland. Ik heb vervolgens van mijn 'hobby' mijn werk gemaakt door te gaan werken als wateradviseur bij LTO Noord. LTO wilde namelijk meer aandacht gaan besteden aan de waterproblematiek in de landbouw. Ons belang bij een goed watersysteem werd steeds groter en het rijk kreeg door de Europese Waterrichtlijn steeds meer te zeggen op dit thema.

2. Waar zit LTO zoal aan tafel?

De belangenbehartiging verschoof van het waterschap naar Den Haag. Het Deltaprogramma is nu ook een rijksaan-gelegenheid. LTO heeft met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer met succes bepleit dat ook agrarisch waterbeheer en de zoetwatervoorziening belangrijke thema's zijn. Maar regionaal blijven we natuurlijk ook een actieve, betrokken partner. Zo is LTO Noord in 'Oost' vertegenwoordigd in de klankbordgroep Zoetwatervoorziening. Water en bodem zijn een primaire productiefactor, dus voldoende water is voor de agrarische sector van levensbelang.

3. Hoe beoordeelt u de huidige droogteperiode?

Als zorgelijk, zeker op de hoger gelegen zandgronden in het Oosten. Zandgrond houdt immers slecht water vast en wateraanvoer uit de grote rivieren is vaak niet mogelijk. Boeren zijn dan aangewezen op beregening met grondwater. In sommige regio's, maar het kan wel per perceel en per gewas verschillen, dienen zich al flinke schades aan. De kwaliteit van aardappelen en mais is bijvoorbeeld minder goed dan vorig jaar. En als de droogte nog langer aanhoudt, bestaat er een groot risico dat graszoden zich niet meer herstellen. Melkveehouders moeten dan hun weiden opnieuw inzaaien. Dat kost per hectare duizenden euro's. In 2010 is dat ook gebeurd.

4. Zijn boeren wel gewapend tegen droogte?

Boeren zijn wisselende weersomstandigheden gewend en kunnen een periode met neerslagtekort prima aan. Maar dan moeten die periodes elkaar niet te snel opvolgen. Dat lijkt nu toch wel het geval. Ik herinner me 2003, 2006, 2010, 2011 en nu dus wéér! Voorheen hanteerde men de vuistregel dat dat droogteperiodes eens in de tien jaar voorkwamen.

5. Zijn ze zich voldoende bewust van de ernst van de zaak?

Daar werken we aan in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Boeren realiseren zich dat hun bedrijf op de toekomst moet zijn voorbereid. Door de vele droge periodes is het bewustzijn wel gegroeid. Vroeger was wateroverlast het grootste probleem, maar het watersysteem is nu zodanig goed ingericht dat zich op dit vlak nog maar weinig problemen voordoen. Door schade en schande ziet onze achterban nu wel in dat droogte een grote bedreiging vormt.

6. Nemen de agrariërs nu ook maatregelen op hun eigen bedrijf?

LTO Noord motiveert hen actief en er zijn voorlopers die er al langer mee bezig zijn. Met stuwtjes regelen ze het peil in sloten, ze investeren in peilgestuurde drainage en ze nemen andere bodemmaatregelen. Dan gaat het om het tegengaan van bodemverdichting en het verbeteren van de organische stofvoorziening, door bijvoorbeeld compost aan te brengen waardoor water beter wordt vastgehouden.

7. Wat verwacht u van de regionale overheden?

Boeren en waterbeheerders zijn teveel met de ruggen naar elkaar komen te staan. Om efficiënt waterdoelen te realiseren is juist samenwerking nodig. Dat is in het belang van de boer en van het waterschap. Als er knelpunten zijn in een bepaald gebied moet er in overleg met de agrariërs een integraal waterplan komen. Een concrete aanpak van waterkwaliteit en – kwantiteit met duidelijke afspraken waar de boer van zegt 'ja, daar ga ik in mee!' Dan kun je werk met werk maken. Die afspraken moeten in de regio hun beslag krijgen. Oost-Nederland is daar op een heel proactieve manier mee bezig. Met projecten als 'Landbouw op Peil' en 'Salland Waterproof' zien we het waterbeleid nu langzaam het land op kruipen. Daarom is samenwerking belangrijk, want als we willen werken aan zuinig watergebruik en minder emissies, dan zullen we zowel het watersysteem als de individuele bedrijfsvoering op het agrarische bedrijf moeten verbeteren. Deze twee projecten vragen om een vervolg. In samenhang natuurlijk.

Een volledig overzicht van de mogelijke zoetwatermaatregelen is te vinden in het concept-rapport Zoetwatervoorziening Hoge Zandgronden, te downloaden via www.zoetwatervoorzieningooitnederland.nl

Vissterfte en droge beken

Deze zomer kwamen sommige beddingen en oevers droog te liggen. Zoals in de Snoeijinksbeek, een zijbeek van de Dinkel. Waar nog een beetje water over is, achter een stuw, daar wemelt het van de visjes en andere waterorganismen. Het zijn hun laatste overlevingsplekken. De vistrap in de Glanerbeek is ook zo'n plek, maar door het watertekort kunnen de vissen er niet meer uit. Als er geen regen komt, vallen ook deze laatste overlevingsplekken droog.

Vistrap Glanerbeek

Droogval Snoeijinksbeek

Buikloop van Blauwalg

Op veel plekken in Oost-Nederland is blauwalg in het water aangetroffen. Zo ook in Almelo, in het water aan de Haven Noordzijde. Het besmette water achter de rechtbank werd door het Waterschap Regge en Dinkel voorzien van waarschuwborden. De blauwalgbacterie is schadelijk voor de gezondheid van mens en dier.

Ook in de vijvers Drostenkamp in Raalte is blauwalg geconstateerd en de zwemvijvers in het Hulsbeek bij Oldenzaal werden eind augustus gesloten. Het advies is om niet te zwemmen in vijvers met blauwalg en hierin ook geen honden te laten zwemmen. Bij het vissen wordt aangeraden om vooral niet in contact te komen met de blauwalg. Contact met besmet water kan leiden tot buikloop, hoofdpijn, jeuk en oorpijn. Ook is er een verhoogd risico op kanker en het kan zelfs de dood tot gevolg hebben. Blauwalgen komen tot wasdom bij een watertemperatuur tussen 20 en 30 graden. In sloten met een laag peil door droogte doet zich dit extra snel voor.

Wederom hittestress

Het Oosten werd deze zomer geplaagd door hittestress. In Enschede werd gewaarschuwd voor een gevoelstemperatuur van maar liefst 38 graden Celsius. Vooral voor 65-plussers, sporters en mensen met gezondheidsproblemen vormt dit een risico.

Een maatregel tegen hittestress is het brengen van meer oppervlaktewater en groen in de stad. Bijvoorbeeld door waterlopen, die weggestopt zijn weer open te maken. Of door regen niet af te voeren via het riool, maar te verzamelen in wadi's of vijvers. Zulke verbeteringen kunnen op termijn zelfs tot minder uitgaven leiden, omdat gemeenten dan minder kosten hebben aan riolering.

Natuur en landbouw lijden onder laag waterpeil

In delen van het land hebben waterschappen een verbod op beregenen met oppervlaktewater ingesteld. Groot Salland en Reest & Wieden hebben extra water ingelaten vanuit de IJssel en het IJsselmeer. Het waterschap Regge en Dinkel pompte water uit het Twentekanaal naar droge gebieden om de schadelijke gevolgen voor flora en fauna te beperken. De waterstand daalde door de droogte erg snel.

Boeren vrezen intussen nog steeds de gevolgen van de aanhoudende droogte. Zij zijn bang dat gewassen een nog langere periode van droogte niet zullen overleven. De aardappeloogst is al van lagere kwaliteit. Als de kwaliteit of het totaal gewicht van de oogst minder wordt, dan leidt dat bij de boeren tot minder inkomsten. LTO heeft gewaarschuwd dat, wanneer de droogte aanhoudt, de boeren ernstig in de problemen komen.

